

Artikelarkiv Arvesølv 2016

Husholdning i en krisetid

af Svend Ove Edvardsen

1930'erne var økonomisk en meget vanskelig periode med en stor verdensomspændende krise. Den begyndte i 1920'erne i USA, hvor den kulminerede med børskrakket i Wall Street i 1929. Derefter bredte den sig til Europa, hvor den blandt andet ramte meget hårdt i Tyskland og England. Disse to lande var Danmarks største handelspartnere, og derfor blev den danske eksport ramt meget kraftigt. Vi havde en meget stor landbrugseksport på det tidspunkt, men det var ikke kun den rene landbrugseksport af smør og bacon, det gik ud over. Også fremstillingsindustrien, der omfattede en stor del fødevarer, blev hårdt ramt.

Regnskabet blev ført i en fin bog med stift omslag, som blev returneret efter undersøgelsens afslutning

Det medførte en stor arbejdsløshed, som kulminerede i 1935 med over 33% arbejdsløshed. Det gav selvfølgelig store økonomiske problemer for arbejderbefolkningen, som ikke bare kunne afhjælpes med den socialreform, som Stauning-regeringen havde indført i 1933. Der gik en årrække, inden denne reform fik nogen virkning.

I slutningen af 1930'erne, da krisen var i bedring, blev det besluttet i Finansministeriet, at Det statistiske Departement, det der i dag hedder Danmarks Statistik, skulle foretage en undersøgelse af levevilkår og forbrugsforhold i en gennemsnitlig arbejderfamilie. I den forbindelse fik man kontakt med et større antal familier som frivilligt ville forpligte sig til at føre et meget detaljeret husholdningsregnskab i perioden fra 1. april 1939 til slutningen af marts 1940. Det er utroligt, at man kunne få så mange frivillige til at være med, da det har krævet en temmelig stor indsats at føre et sådant regnskab i et helt år. Man fik samlet ikke mindre end

848 regnskaber til den afsluttende rapport.

I lokalarkivet i Munkebo har vi bogen med husholdningsregnskabet for familien Esther og Ejner Larsen i det nuværende Syvstjernen 19. Det er den nordlige halvdel af det lange, ældre hus, som stadig ligger der. Esther og Ejner havde i regnskabsperioden to børn hjemme, Erna var den ældste, født i 1933, mens Erland blev født i slutningen af perioden, nemlig i januar 1940. Der var også en ældre storebror født i 1929. Men han var flyttet hjemmefra. Erna blev gift Erikssen og bor i dag i Bakkelunden. Hun har bidraget med diverse oplysninger til denne artikel. Ejner var arbejdsmand hos en murermester i Kerteminde. Senere kom han til at arbejde for Jens Peter Koch i Odense. Men ind imellem havde han

Huset Syvstjernen 19 udgør den nordlige halvdel af et langt stråttækket hus

også andet forefaldende arbejde, f.eks. hjalp han om vinteren slagtermester Peder Madsen med træfældning og kløvning i et stykke skov, han havde ved Radby. Esther arbejdede

ikke fast ude. Hun var hjemmegående husmor, som det var almindeligt dengang. Af og til havde hun dog nogle job med bl.a. at plukke ærter og sanke kartofler. Hun hjalp også til flere steder ved fester og ved vask og rengøring. Arbejdet blev for en stor del betalt med diverse naturalier. Selv havde de duer, høns og en gris.

Esther var også aktiv i fagforeningen. Hun var i en længere periode kasserer i DASF. Erna Eriksen har fortalt, at da Erland var født i januar 1940, måtte Ejner midlertidigt overtage fagforeningssagerne, og et medlem, som kom for at hente sin understøttelse, blev meget overrasket over, at møde Ejner, indtil han fik at vide, at Esther lå inde i sengen og lige havde født. Man kan ikke se i regnskabet, at der fandt en fødsel sted i familien.

Både indtægter og udgifter var ret beskedne på det tidspunkt. Ejners ugentlige indtægt lå på 40-60 kr. inklusive lidt arbejdsløshedshjælp ind imellem. Han havde også en lille biindtægt ved at sælge ål, som han fiskede i ruser i fjorden. Esther havde sjældent lønindtægter. Hun blev som nævnt oftest aflønnet med naturalier. Men det fremgår også af regnskabet, at hun i juli og august har solgt kirsebær fra haven og champignon, som hun plukkede på diverse engarealer.

Fra januar til marts 1940 var Ejner helt arbejdsløs, og det gav en understøttelse på 32,20 kr. om ugen, altså en væsentlig nedgang i indtægt. Som supplement havde Esther i den periode en tjenestekarl som pensionær, som betalte ca. 11 kr. om ugen. Hun har også i en anden periode haft et par piger på kost. Familiens samlede indtægt for året 1.4.39-31.3.40 var 2.939,56 kr. Det vil sige, at den gennemsnitlige indtægt pr. uge var 56,53 kr., kraftigt varierende fra 19 til 114 kr.

Men til trods for de små indtægter var ugeregnskabet fint hele tiden. Der var altid lidt overskud til næste uge - med undtagelse af en enkelt uge. Der var også en

enkelt uge, hvor overskuddet kun var 3 øre. At overskuddet kunne leveres hver uge skyldes naturligvis, at udgifterne også var små dengang, samt at naturalie-økonomien betød meget for husholdningen.

I nedenstående tabel er vist en del eksempler på varepriser.

Vare	Pris	Vare	Pris
1 rugbrød(4 kg)	0,42 kr.	1½ liter mælk	0,47 kr.
2 kg mel	0,76 -	1 kg sukker	0,48 -
1 kg oksesteg	1,70 -	½ kg medister	0,80 -
½ kg torskelever	0,50 -	1 blomkålshoved	0,20 -
1/4 kg kaffe	1,05 -	1 kg margarine	1,00 -

Afbetalingsystemet var også i brug i 1939. Det fremgår af regnskabet, at større ting som f.eks. en frakke til Ejner og spisestuemøbler blev købt på afbetaling. Mindre anskaffelser, som f.eks. arbejdsbukser til Ejner og tøj til børnene var der penge til i det løbende regnskab. Det var uden tvivl Esther, der førte regnskabet. Hun gjorde det meget nøje og sirligt. Hun noterede også, hvad middagsmaden hver dag bestod af.

Resultatet af undersøgelsen var først klar efter et par år, og det blev offentliggjort i Statistisk Aarbog 1943, som kan findes på internettet. Her kan man se de årlige udgifter til forskellige formål for familier rundt i landet, og der blev udarbejdet en rapport med beskrivelse af undersøgelsen. Efter yderligere et par år blev regnskabsbøgerne returneret til de deltagende familier, men på grund af papirmanglen, som var udpræget i 1944-45 kunne man ikke medsende et eksemplar af rapporten.